॥ अथानसूत्रप्रारंभः॥

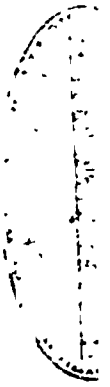

॥श्रीगणेशायनमः॥ ॥ॐ॥ ॥ अथो पव्याहरणंविज्ञायतेऽकृत्वादीक्रतुकामंकामयी
तयज्ञांगादोयज्ञांगकाममितिप्राक्कालाद्भार्य्यस्संस्तीर्यतेयुप्राग्ग्रीवोयज्ञमानउपविशम्
जपतियाः पुरस्तात्प्रस्तरंवन्युपरिष्टात्सर्वतश्चयाः॥ नाभारग्निःपवित्रंक्षिः अद्वोयज्ञमाक्षो।
देवागातुविदोगातुंयज्ञायविंदत। मनसस्पतिमादेवेनवाताय्यंप्रयुत्यतामितिअद्वएही
तिसत्येनत्वाद्रुयामीत्याकूत्यावेदनंकरोत्याकूत्यैत्याकामायत्वासमर्धयत्वा॥ पुरोदधेऽमृत
स्यायज्ञीवसे॥ आकूतिमस्यावसेकाममस्यसमृद्धौ॥ इंद्रस्ययुंजनेधियः॥ आकूतिंदेवीम
नसःपुरोदधेयज्ञस्यमातासुहवामेअस्तु। यदिछामिमनसासकामोविदेयमेनहृदयेनिवि
ष्टमितिमनसात्रिःसंकल्पयतेत्रिरुक्तैः सर्वकामोग्नीनाधास्यन्नित्याधेयेस्वर्गकामोदर्श
पूर्णमासाभ्यांयक्ष्यन्नितिदर्शपूर्णमासयोः स्वर्गकामश्चातुर्मास्यैर्यक्ष्यन्नितिचातुर्मास्येषुस्वर्ग

कामः पशुनायक्ष्यन्नितिपशुबंधेस्वर्गकामः सोमेनयक्ष्यन्नितिसोमेस्वर्गकामोग्निंचेष्यन्नित्यग्निं
चयनेहीनेऽर्गणेवायथाकामोयत्कामोवायजतेतन्मऋध्यतांतन्मेसमृध्यतांतन्मेसंपद्यतां
कामस्त्वयर्त्विजांप्रतिवचनंतन्मऋध्यतांतन्मेसमृध्यतांतन्मेसंपद्यतांकामस्त्वोंतथेतिप्रति
वचनं॥ अथर्त्विजोदेवयजनंयाचतेः ध्वर्योर्देवयजनंमेदेहीध्वर्युर्मादेवोदेवोध्व
र्युःसतेदेवयजनंददात्वित्योंतथेतिप्रतिवचनंब्रह्मन्देवयजनंमेदेहीतिब्रह्माणंचंद्रमादेवो
देवोब्रह्मासतेदेवयजनंददात्वित्योंतथेतिप्रतिवचनंहोतर्देवयजनंमेदेहीतिहोतारमग्नि
र्देवोदेवोहोतासतेदेवयजनंददात्वित्योंतथेतिप्रतिवचनंसुद्रात्रेदेवयजनंमेदेहीत्युद्रातारं
पर्जन्योदेवोदेवउद्गातासतेदेवयजनंददात्वित्योंतथेतिप्रतिवचनंसदस्यदेवयजनंमेदेही
तिसदस्यमाकाशोदेवोदेवः सदस्यःसतेदेवयजनंददात्वित्योंतथेतिप्रतिवचनंहोत्रकादेवी

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June 2017

यज्ञनंमेदत्तेतिहोत्रकानापोदेव्योदैव्याहोत्रासऽस्मिन्यस्तेतेदेवयज्ञनंदद्दात्विस्तोंतथेतिप्र
तिवचनंचमसाध्वर्यवोदेवयज्ञनंमेदत्तेतिचमसाध्वर्यून्त्रयमयोदेवादैव्याश्चमसाध्वर्यवस्ते
तेदेवयज्ञनंदद्दात्विस्तोंतथेतिप्रतिवचनमपिधानदेवयज्ञनंयाचत आदित्यवतीर्धेष्णावी
देशाः हर्तवासः परिधायस्रुचौदैवीस्विचः पूतोमेध्योविपाप्माब्रह्मवर्चसीसहकारिमत्यय
आचतुर्थात्कर्मणोभिसमीक्षमाणोवेदकर्माणिप्रयोनपेत्प्रायणीयादुदयनीयाद्वा
प्राङ्मुखः प्रदक्षिणंयज्ञोपवीतीदैवानिकर्माणिकरोतिदक्षिणामुखः प्रसव्यंप्राचीनावीती
पित्र्याणिनिषण्णासीनः प्रक्षीवायथान्यार्षऽदीक्षाब्राह्मणंयथावैदक्षिणः पाणिरेवंदेवयज्ञ
नंयथासव्यस्तथापित्र्यज्ञनंयथापित्र्यज्ञनंतथाग्रमहानकरणंयथाग्रमन्नानकरणंतथा
भिचारणायेविष्टिपशुसोमेआदित्यवपुरोदर्शदेवयज्ञनंयस्मादन्यन्नुरस्तात्समतिकंदे

वयज्ञनंनविंदेयुरुत्तरतोदेवयज्ञनमात्रमतिष्ठिनष्टि॥२॥ अथर्त्विजांवरणंविज्ञायते
ब्राह्मणाऋत्विजोयोनिगोत्रश्रुतवृत्तसंपन्नाअविगुणांगाअविकिणिनोनपरिखा
तिकांतानांतगानांसुज्ञानानरूपाणांहालेयबालेयपुत्रिकापुत्रपरक्षेत्रसहोढकानीला
नुज्ञावरद्विप्रवरान्प्रतिरूप्यांगिरःसोध्वर्युर्वासिष्ठोब्रह्मावैश्वामित्रोहोतायास्यऽद्गानाकौ
षीतकःसदस्योवसिष्ठाश्चगर्गोगिरसोवायोनिर्वेदंविद्याच्चप्रमाणमित्येकेतांश्चेद्वृणी
तान्यांनांगानेवद्वृणीतान्कुनखिलमध्वर्युमकिलास्यिनंब्रह्माणमर्वऽहोतारमकरास
मुद्गातारमग्निधिविष्टऽसदस्यंप्रतिप्रस्थातानेतानेताध्वर्युः पुरुषाब्राह्मणाऽस्या
ग्नीध्रःपोतेतिब्रह्मणोमैत्रावरुणोछावाकोग्रावस्तुदितिहोतुः प्रस्तोताप्रतिहर्त्तासुब्रह्म
ण्यऽउक्थशास्त्रोतुरच्छावाकगोभ्रुवगोपः सऽस्त्रावद्रुतिसदस्यस्यस्वप्रधानाऋस्वप्रधानान्त्यं

केदग्रावैकादग्रावाचमसाध्वर्यवोन्यदृक्षिणाभिः परिक्रीताभवंतीतिविज्ञायते। तस्माद्
अग्निहोत्रस्यमन्त्रकृतोरेकऋत्विकूदर्शपूर्णमासयोश्चत्वारऋत्विजोध्वर्युर्ब्रह्माहोतोद्गात्री
इतिचातुर्मास्येषुप्रतिप्रस्थातापंचमःपशुबंधेमैत्रावरुणःषष्ठःसर्वेसोमेध्वरेतानेकर्म
णाःकर्मणोरणीतिकैकमुपसंगरुयवोदयेदसावहमाध्वर्यवेणस्रुगागछामियाज्ञयतुमाम
वानितिब्रह्मत्वेनहोत्रेणोद्गात्रेणसदस्येनेतिनसदस्योविद्यतइत्येकेस्वेनस्वेनकर्मणाहो
त्रकानित्येकेतत्पुरुषाहोत्रकाश्चमसाध्वर्यवश्चाध्वर्युर्वाऋत्विजांप्रथमोयुज्यतेतेनस्तो
मोयोक्तव्यइति॥३॥अग्नीदित्योदेवोदैवोध्वर्युःसमेध्वर्युरध्वर्योध्वर्युस्त्वांहृणइत्यध्वर्युमादि
त्योदेवोदैवोध्वर्युःसनेध्वर्युस्तेनानुमतःकर्मैवाहंकरिष्यामीत्योंतथेतिप्रतिवचनंचंद्रमा
देवोदैवोब्रह्मासमब्रह्माब्रह्मन्ब्रह्मणंत्वांहृणइतिब्रह्माणंचंद्रमादेवोदैवोब्रह्मासतेब्रह्मा ते

नानुमतःकर्मैवाहंकरिष्यामीत्योंतथेतिप्रतिवचनमग्निर्देवोदैवोहोतासमेहोताहोतहोता
रंत्वांहृणइतिहोतारमग्निर्देवोदैवोहोतासतेहोतातेनानुमतःकर्मैवाहंकरिष्यामीत्योंतथे
तिप्रतिवचनंपर्जन्योदेवोदैवउद्गातासमुद्गातरुद्गातारंत्वांहृणइत्युद्गातारंपर्जन्योदेवो
दैवउद्गातासतउद्गातातेनानुमतःकर्मैवाहंकरिष्यामीत्योंतथेतिप्रतिवचनमाकाशोदेवो
दैवःसदस्यःसमेसदस्यःसदस्यसदस्यंत्वांहृणइतिसदस्यमाकाशोदेवोदैवःसदस्यःस
तेसदस्यस्तेनानुमतःकर्मैवाहंकरिष्यामीत्योंतथेतिप्रतिवचनमापोदेव्योदेव्याहोत्रास
ऽसिन्यस्तामेहोत्राग्ऽसिन्योहोत्रकाहोत्रकान्योहृणइतिहोत्रकानापोदेव्योदेव्याहोत्रा
ग्ऽसिन्यस्तामेहोत्राग्ऽसिन्यस्ताभिरनुमतःकर्मैववयंकरिष्यामइत्योंतथेतिप्रतिवच
नंश्रुग्भ्योदेवीदेव्याश्वमसाध्वर्यवस्तेमेचमसाध्वर्यवश्चमसाध्वर्यवश्चमसाध्वर्यून्वोहृण

णाऽनिचमसाध्वर्यूत्रऋमयोदेवाद्वैव्याश्वमसाध्वर्यवलेनेचमसाध्वर्यवस्तैरनुमताः कर्मै
४ ववयंकरिष्यामइत्योंतथेतिप्रतिवचनंशृतोहोत्रोऽपतिमहन्मेवोचोयशोमेवोचोपगोमे
वोचोपगोपतिवोचस्तोमेवोचःस्तोमंमेवोचः कुलंमेवोचोकुलिंमेवोचोविश्वंमेवोचः
सर्वंमेवोचः सर्वकल्याणंमेवोचस्तन्मामवतुतन्मावित्रातुतन्मांजिन्वतुतेनयुक्षिषीय
देवोदेवमेतिसोमः सोममेत्योंतथेतिप्रतिवचनं ४ सिंहेमेमन्युर्व्याघ्रेमेतरामयोहरिके
मेसुदृशेमेघसिर्धन्विनिमेपिपासाराजगृहेमेज्ञानयाःस्वप्नेमेनंद्रिर्गर्दभेमेरिश्नाःशाल्म
कीमेफेनिरश्वतरीमेवेपथुःकूर्मेमेंगरोगोवस्तेमेपसर्याःस्त्रियेमेस्वप्त्यंशल्येमेपाप्मा ४
सपत्नेमेनिर्ऋतिर्दुर्णाम्नीमेऽरातिः परस्वतिमेसम्हृतिःस्वजेमआर्त्निर्गवयेमआं
ध्रंगोरेमेबाधिर्यस्तेमेशोकोगोधायांमेस्वेदोजरायांमेहिमःशल्कशकुनीमेभीरु

तावत्रीमेपापोगंधउलूकेमेऽभ्यशः लोकेमईर्ष्यामर्कटेमेदुर्हृदिःकुललेमेमूंस्यील
लेमेप्रस्तोष्टेमेत्वग्रूपंमेअमोव्यांमआर्यंकोव्रीमेगंधःकुमार्यांमेलंकारःसूकरेमेकू
ष्पुःपदायुनिमेस्वप्नोःनगरेमेदुस्वप्नोविद्युतिमेस्मयशीलायांमेक्लैदःग्रावस्तेमेपा
प्माःलक्ष्मीःस्त्रीषुमेऽलक्ष्मीःस्त्रीषुमेकर्कशोब्रह्मेमईर्ष्याम्रेमेस्तेयंवेश्येमेकामंकु
र्यराजन्यबंधुमेहेलनंनैषादेमेब्रह्महत्याकुलिंगेमेऽसवधुरुलले मेविलासउद्रिणेमे
वमनिःकिंपुरुषेमेरोदोद्विनिमेनिषुयद्धिनिमेकिलासःशुनिमेदुरिष्टरुत्वन्ये
षुमेम्लेछोवरेहेषुमेशीपथोमरावर्यंषुमेक्लीर्मऽनवत्सुमेनप्तादुहौमेकाम्पिलेष्वाकु
षुमेपित्तंकलिंगेषुमेमध्यमश्चतर्यांमेप्रऽनस्तापुरुश्चल्यांमेदुश्चरित्रमारण्येमेदंतरोगो
मस्तिकायांमेश्वन्कशः शुकेमेहरिमामयूरेमेऽनल्यात्वेमेजराचोषेमेपापवादोफ्लुमेत्र

मोन्नलोकेस्मेकिल्विषमयेहिपाप्मन्युनरपनाशिनोभवानः पाप्मन्स्वुनस्यलोकेपाप्म
न्धेत्यविहतोयोनः पाप्मन्नज्ञहातिनमुत्वाज्ञहिमोवयमन्यत्रास्मन्निविशाताथं सहस्त्राक्षो
अमर्त्योनोदृष्टिसरिष्यतुयमुदृष्टमन्तमुज्ञहीत्यथतांदिशमेताअपउस्सिंचतियस्या
मस्यदिशोदृष्योसवतिदुर्मित्रास्तस्मैरय्यासुयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मइत्यथापउपस्पृ
श्ययथेतंप्रविशंति॥५॥ अथेदमन्याधेयंतस्यकः कर्मणउपक्रमोभवतीत्यक्तान्यतु
नस्त्राण्युक्तमात्मनः पुरश्चरणंकथमत्रानुपूर्व्यंसवतिस्नानपवनंमंत्राचमनमंत्रप्रो
क्षणपुण्याहवाचनानिश्रद्धामाहूयाकूस्यावेदनंरुत्वोपव्याहृत्यऋत्विजोवृत्वार्हयित्वादे
वयजनंयाचित्वादेवयजनमादायस्यमोदायांतरेणवेद्युत्करावुदूहेनप्रपद्यघनेनगा
र्हपत्यांतिष्ठन्प्राचीस्येनगार्हपत्स्यायतनमुद्यंत्युद्यमानमस्याअमेध्यमयपाप्मानं

यजमानस्यहंतु शिवानः संतुप्रदिशश्चतस्रः शंनोमातापृथिवीनोकसाद्वेत्यधेनदक्षिरवो
सतिशंनोदेवीरभिष्टयआपोभवंतुपीतयेशंयोरभिस्त्रवंतुनस्त्वेवमेवाचांहार्यपचन
स्यायतनमुद्यंत्येवमाहवनीयस्येवमितरयोर्यदिकरिष्यन्भवत्यथांतरेणवेद्युत्करावुदूहे
नोदङ्पनिष्क्रम्यतांदिशंयंतियत्रास्यसंभारा उपकॢप्ताभवंत्यपिवोत्तरेणशालायाः सर्व
संभारउपकॢप्तोभवत्यपिवांतर्वेदि प्राचीनंतान्मंत्रानुपूर्व्यमेकैकंसंभारमेकैकेनयजुषा
संस्करोति। वैश्वानरस्यरूपंपृथिव्यांपरिस्तृणाति। स्योनामाविशंतुनउरुतिसिकताः संप्रस्फुरं
दधात्येवमेवोत्तरमुत्तरंसंभारमुत्तरेणोत्तरेणयजुषासंस्करोत्यसंप्रस्फुरत्येवनिदधातियुषाश्व
सिकताश्चारवृत्करंचवल्मीकवपांचसरंचवराहविहतंचपुष्करपर्णंचाश्मकरांश्चोपा
धिंबाअधोत्तरेणयजुषाधिरण्यशल्कानाहरत्यथवानस्पत्यानिर्वानस्पत्याःशाखा

ग्राद्राः सपलाशाः सप्ताशोहाः प्रादेशमात्रीरप्रतिशुष्काश्चाहरत्यपिवा यथालाभंपर्णेद्वा
ग्यांचित्रियस्याश्वत्थस्यतिस्रः समिधआर्द्राः सपलाशाः सप्ताशोहाः प्रादेशमात्रीरप्रतिशु
ष्काश्चाहरत्यपिवायथालाभंचित्रियादश्वत्थात्संभृतानृहत्यः शरीरमपिसꣳस्कृतास्या।
प्रजापतिनायज्ञमुखेनसंमितास्तिस्रस्त्रिर्वृद्धिर्धुनाः प्रजात्याऽतिमुंजकुलायमाहरति
यातेऽग्निरोजस्विनीनरोषधीषुप्रविष्टाताँतद्दर्भसपरामीत्यथास्माऽरणीआहरत्या
श्वत्थीꣳशमीगर्भामीमप्यश्मीगर्भावाचतुरंगुलमुत्सेधांद्वादशांगुलविस्तीर्णांविाऽशांगुल
मायतामपिवाप्रादेशमात्रींसर्वतः समांचतुरंगुलमुत्सेधांतस्याऽउत्तानायाऽनुलोममध
स्तात्प्रतीचीनप्रवणंप्रजननंकुर्वंतिताववीमेवोत्तरारणिमधरेनेआहरत्यश्वत्थात्त्वाहृद्वि ६
जातामन्वेत्तनꣳसंतियाꣳसंपरामि। ग्रांतयोनिꣳशमीगर्भमग्नयेप्रजनयितवेयोऽश्वत्थः

शमीगर्भमारुरोहꣳसचानेहरामिब्रह्मणायज्ञियैः केतुभिः सहेत्यथैतान्त्सुसंस्कृता
न्संभारान्पुनरेवसंस्करोतियंत्वासमस्करंजानवेदोयथाशरीरंसंस्कृतेषुन्यङ्ं। ससंस्कृतः सी
दशिवः प्रजाभ्यऽइत्येतीकमनुनेषिवेद्यसितिति॥६॥ अथवैभवतीद्वेसृत्वाꣳहत्वासु
रान्यज्ञाभाव्यसोमावास्यांप्रत्यागच्छत्। तेपितरःपूर्वेद्युरागच्छन्। पितृन्यज्ञोगच्छत्।
तेदेवाः पुनरयाचंतनमेन्योनपुनरर्दद्युस्तेब्रुवन्वरंवृणामहै। अथकःपुनर्दास्यामः।
अस्माभ्यमेवपूर्वेद्युःक्रियातामितितेभ्यःपुनरर्ददुस्तस्मात्पित्र्यःपूर्वेद्युःक्रियते। यत्पि
त्र्यःपूर्वेद्युःकरोति। पितृभ्यएवतद्यज्ञंनिष्क्रीययजमानःप्रतनुतेइतिब्राह्मणमथ
यदिगांनलभतेमेषमजंवालभतेःपिवाद्यूतमोदनंपक्त्वास्योपरिष्टात्प्रस्तृणात्यपयो
वानीयतस्मादेतत्सर्वंकरोतियद्रजाकार्यंविज्ञायतेचधेनवाएतद्वैतोयदाज्यंपयोवानु

हस्तं दुला इति गौरेवांगसामान्यात्संप्रदानाभंवरीषंवोत्तपनीयं वाग्निप्रव्रजंत्यपिवोपास
७ नमेवाग्निप्रव्रजंत्यर्धमीपासनंकुर्वंतिसर्वंवाव्रीहीदनिकंकुर्वंतिसोत्रचैवहिदूयतइतिसमा
नंकर्मसंभारानिवपनादथतृतीयंसंस्काराणांत्रेधाविभज्यसभ्यावसथ्ययोराहवनीयेकस
भ्यावसथ्ययोःसंकल्पःसमानंकर्मासामिदाधानांसुंचपंचनानादक्षायाःसमिधोभ्यस्या
दधातिकथमत्रानुपूर्व्यंसवत्सथ्यश्चोदुंबरश्चपर्णश्चस्रामीचविकंकतश्चेत्येतदत्रानु
पूर्व्यंसवतिकथमुखल्वैंद्राग्नादित्ययोरंतरूर्ध्वेंद्राग्नादित्ययोरंतठदश्वपदिकंसज्ञेत्तनेत्यं
दग्नाहोत्रार्थमुदूरेदितिनंत्रसमासएवैनदुपपद्यतेनान्यत्रप्रणीतस्याग्नेर्लौकिकस्याग्नि
न्होत्रादुतंस्यात्सोग्निःकर्मतंतस्यधारणमित्युपपद्यतेकर्मणिलौकिकेसंपद्यतेप्रसिद्धा
नितनुहवींषिप्रसिद्धाग्नाधेयदक्षिणादद्यातिताश्चेनाधिगच्छेद्वासांस्येनावनिमंथा

७

न्नौदनान्वैतावतोदद्यात्तेनोहैवैनंकामममवाप्नोत्यथैकांगांदक्षिणांदद्यादितिपैंग्लायनि
ब्राह्मणंभवतिनलेवानाहिताग्निःस्याद्विज्ञायतेचदेवानांवाएषोन्यतमोयएषश्राद्धि
नाग्निरिज्यथयदस्याग्निमुदूरेतिसहस्रंतेनकामदुघोवरुंधेथयद्यग्निहोत्रंजुहोतिस
हस्रंतेनेत्यपरिमितमेवैदमुत्तंभवति॥७॥अथाग्नाधेयस्योपवसथदूष्वकल्प
यतेगांमाश्वंसलामहतंवासश्चतुरुदरंकुंभांस्त्रीनौदुंबरीमेवसर्वत्रैवान्याश्चालीस्तैत्त
यतिकास्संभारानेरकोपवहणेश्रोत्रनाभ्यंतरमेश्रत्येतत्तणमुष्टिस्यस्रुत्रमितिदक्षि
णतएतत्परिश्रितंभवतितस्मैतस्मिन्परिश्रितेप्राङ्गत्वतस्यकेशांतंकरोतिनखलोत्रीणि
दर्भपुंजीमात्युपनिष्क्रमधपतिवपेत्प्रवपेदेवनसवित्राप्रसृतोब्रह्मणासंदृशोनोहं।
यानिमहतऊर्ध्वलोमानितानिमेसन्तपेसंनिलयंतेनमुनकेशश्मश्रुनिखंतनखमुदकुंभे

नाम्यवनयन्याचयतीमामग्रापः शिवाः संतु दुष्कृतंप्रयच्छतु मे। शुद्धाः प्रयुंजीमहि कृत
मितिस्नातः प्राङ्मुपस्पृश्याहतेवासः परिधायालंकृत्यौदुंबरेणमेक्षविंशत्यादर्भपिंज
लैस्त्रेधाविभक्तैः सप्तभिः सप्तभिस्तूष्णीं पवयित्वोदपात्रमादायेमांदिशांनीत्वाचतुष्प
थेऽतस्मिंनेदोदपात्रेवेक्षमाणंयाग्नमोविनिधीन्याचयतिसिंहेमेमन्युर्व्याघ्रेमेंनराम
यस्त्वांक्रुमेनमन्युवाकंनिगच्छनिनीयापः परास्यपात्रमनवेक्षमाणाआयंतिहस्तपाद
प्रक्षाल्यैतेतेवयधेतमेत्यपचमानःसुचर्जनयत्येतमन्युवाकंयजमानंवाचयन्नदुर्मार्जय
त्यग्नामारुक्षादिग्मादीप्यान्वाहार्यपचनवेलायांसादयित्वाश्रोधयित्वाहविषापरिस्तृ
र्याज्यंविलाप्योत्पूयोत्तरतएतानुपसादयतिचतुरुदकुंभांस्त्रीनौदुंबरीछूलानौदुंबरीद
वीमेकांवपाग्रपणीमविद्राखामौदुंबरीमेवदक्षिणतःसर्वानेवान्यान्स्थालीपाकात्पेत्य

क्षिकान्संभारानेरकोपबर्हणेऽञ्जनाभ्यंजनेऽाज्यंतृणमुष्टिंस्पयं स्रुत्रमितिदक्षि
णतोधिदेवनंकरोतिनदेकान्नपंचाग्नीनोक्ताग्निवपंत्यथस्पयमादायसरुदेवदक्षिणेदं
स्यपहताऽसुरारक्षांसिपिशाचायेसयंतिपृथिवीमनुऽन्यत्रेतोगच्छंतियत्रेतेषांगत
मनूस्यधैनदद्धिरोक्षन्पुरीरंतामवरुत्याासउन्मध्यमाःपितरःसोम्यासः। ऽासुयवं
युरवकाऋतज्ञास्तेनोवंतुपितरोहवेषुत्यथोल्मुकमादत्ते॥८॥ यऽादानाःस्वभयानवा
निषिऽाणिरूपाण्यसुराश्चरंतिपरापुरोनिपुरोयुरंग्निष्टानस्मात्प्रणोनुयत्तादि
तिनोदृतमक्षितंपत्यग्निःपावकःसुदिनानिरुएवग्निनोसुरान्नुदतादूरमोकसः। पित
णांयेवपंक्तिवेहभागमिछंतऋतवस्तेवर्चयंतंकरोतिनस्मिन्पुल्मुकऽाज्यस्तोकंप्रथो
नयतिनदक्षिणाग्रंबर्हिस्तृणातिसरुदक्षिणंबर्हिरुर्वांमेदुस्योनंपितृमस्त्वास्तृणाम

हं। अस्मिन्सीदंतु मे पितरः सोम्याः पितामहाः प्रपितामहाश्चानुगैः सह स्वधा पितृभ्यो वाह
यत्युदीराणा इहसंतुनः सोम्याः पितरः पितामहाः प्रपितामहाश्चानुगैः सह। अस्मुंगमाः
सत्युजोहवास आनोहवंपितरोद्यागमंतु एहगच्छंतिपितरोहविषेअस्मानवे अस्मिन्य
ज्ञेबर्हिष्यानिषद्यमाबीरः प्रमायुनमित्यथैभ्यएकोपवर्हणेनिवेदयतन्मासनंश
यनंचेमेतयोः सोम्यास आगताः। प्रियाजनायनोभूत्वाहिवाभवथंनाकरादृत्यभैभ्यः
पानान्याहरतिमधुपानंक्षीरपानंसकुपानंयद्वास्वन्यद्वाह्मणोभोदात्यन्यदुपनि
यतएतद्वः पितरः पितामहः प्रपितामहाः पानमित्यत्रैकेनोदकुंभेनमार्ज्यतित्रींश्च
दक्षान्पर्युपविंशति॥९॥ चत्वारः पितापुत्राः पितापुरस्ताज्ज्येष्ठोदक्षिणतोनुजःपश्चा
त्कनीयान्तुत्तरतोद्वादशाक्षान्विनाप्रक्षिनत्तिनद्विजयतेद्वादशज्येष्ठस्तद्विजयतेद्वाद

शानुजस्तद्विजयतेऽथयेनिक्ष्यंतेतान्कनीयान्समंपदंत्यथयद्विद्वांसबनोद्विराया
मः पितायथयद्येकोज्ञायात्कनीयाथयदिनैवमवत्युभौद्विरायामौज्ञायापतीएषएवत्रि
पुरुषायएषएवद्वयोः ऊनंरुतमित्येवयपागंतिपूतागोरित्यकोनिष्ठंत्यथैभ्योबर्हि
रादायगामुपाकरोतिपितृभ्यस्त्वापितामहेभ्यस्त्वाप्रपितामहेभ्यस्त्वानुष्टामुपाकरोमी
तित्रींश्चिनित्येकेथैनामद्भिः प्रोक्षतिपितृभ्यस्त्वापितामहेभ्यस्त्वाप्रपितामहेभ्यस्त्वा
नुष्टांप्रोक्षामीतित्रींश्चिनित्येकेतामत्रैवप्रतीचीनग्रीवंदक्षिणापदीसंतपयंतित्रींश्चे
संतपायाऽद्भिरभिषेकंप्राणानाप्याययतित्रींश्चिवपामुत्खिद्यहृदयमुद्धरतिप्र
जातानिचावदानानिप्रजातोचमतस्तूतान्येतेषवस्तेऽपनिष्यतस्मिन्नेवाग्नौश्रपयं
तिश्रृतायांवपायांपंचस्तुवाहुतीर्हुतीर्होति॥९०॥ याः प्राचीः संभवंत्यापउत्तरतश्चयाः

॥ अदुर्विश्वस्यभुवनस्यगोपाः पितरंतरण्यंपितुर्दधेस्वधानमःस्वाहा॥ अंतर्दधेपर्वतैरंतर्महा
पृथिव्या। हिताहिंसिरंतांतांसिरंतिरंतरन्यंपितामहादधेस्वधानमःस्वाहा॥ अंतर्दधऋ
तुभिः सर्वैरहोरात्रैः ससंधिभिः॥ अर्धमासैश्चमासैश्चांतरन्यंप्रपितामहादधेस्वधानमः॥
स्वाहा॥ यन्मेमाताप्रलुलोभचरत्यनृतव्रता॥ तन्मेरेतःपितावृंक्तामासुरीषपद्यतांस्वधा
नमःस्वाहा॥ यद्वःकव्यादंगमदहृल्लोकान्यन्मणयंजातवेदाः॥ तद्वोऽहंपुनरावेशयामिर
ण्वाः सर्वैरंगैः संभवंतुपितरः स्वधानमःस्वाहेतिनेधौवपांविछिद्यौदुंबर्यादर्व्याजुहो
तिसोमायपितृमतेश्युष्विणेजुहुमोहविः॥ वाजिनिदंजुषस्वनःस्वाहादर्वंदेवेभ्यःपित
भ्यःस्वधानमःस्वाहा॥ अंगिरस्वंतमस्तृयेयमंपितृमंतमाहुवे॥ देवस्वेदमहिनःस्वधा
हव्यंदेवेभ्यःपितृभ्यःस्वधानमःस्वाहा॥ यदग्नेकव्यवाहनपित्र्यस्थनाऽरुधः॥ प्रदेवेभ्यो

वहाहव्यंपितृभ्यश्चस्वधाहव्यंदेवेभ्यः पितृभ्यःस्वधानमःस्वाहेतिनेधोदधाति॥ वीमेधाधा
यपिंगानामाहुतैतान्यवदानानिदधातिहृदयमेवास्येतथसर्वंमतस्तुमुखदक्षिणमेनंतेनता
सौयेचत्वामनुयाꣳश्चत्वमस्यान्वस्यैषातेतंतस्वधाक्षितिर्यावतीपृथिवीतावतीतेमात्रा
तावतीतएतांमात्रांप्रतांदधामिपृथिव्यामिनमस्तिनतायमास्तेषाहुतिर्हुतायंददात्येत
त्तेपितामहासौयेचत्वामनुयाꣳश्चत्वमस्यान्वस्यैषातेपितामहस्वधाक्षितिर्यावदंतरिक्षं
तावतीतेमात्रातावतीतएतांमात्रांप्रतांदधामिंतरिक्षेणमिनमस्तिपितामहायमास्तेषा
इतित्रीयंददात्येतत्तेप्रपितामहासौयेचत्वामनुयाꣳश्चत्वमस्यान्वस्यैषातेप्रपितामह
स्वधाक्षितिर्यावतीद्यौस्तावतीतेमात्रातावतीतएतांमात्रांप्रतांदधामिदिवामिनमस्तिप्र
पितामह्यमास्तेषाहुस्त्रपितरोयथाभागंमंदध्वमित्युक्त्वापैकेनोदकुंभेनमार्ष्टियतित्र

स्त्रीमर्थैर्योगमुपपरेत्यलोहितमुपप्रवर्त्तयतियानिरस्ताꣳस्यस्तेभागानियेचापिपित
रोहरंतांतप्यंतुरुधिरस्यते। येनःपतितागर्भाअस्रग्भाजउपासते। तेभ्यःस्वजास्वधा
नमस्तण्णुवंतुमदंतुच। यकुमारायास्त्रियोयेविद्वांसोनःपतंतिनः। तेभ्यःस्वजास्वधान
मस्तण्णुवंतुमदंतुच। येकुमारायास्त्रियोयेविद्वांसोनःपतंतिनः। तेभ्यःस्वजास्वधान
मस्तण्णुवंतुमदंतुचेत्यागत्योत्तानंददात्यधोभ्यंजनंददात्यथवासाꣳसिददात्यथप
ट्टिर्नमस्कारैर्विपर्यासमुपतिष्ठतेःयवीरंयाचतेथैनानुप्राप्यप्रवासतिस्मभिर्मन
आढ्ययतेमनोन्वाकूतामस्मानेतुमनःपुनर्नःपितरोमनस्त्यत्रैतदहतंवासएं
वंविदेब्राह्मणायदत्वान्यदसनीयंवासःपरिधायदक्षिणेपपरेत्यट्टिर्मार्ज्जयते॥९१॥ ९१
यासुगंधारसावर्णाविलंचनिहितेउभे। तामआपःशिवाःसंतुदुष्कृतंप्रवहंतुमे।याऊ

ग्नेमधिषिंचतिदेवप्रेषितामही। तामआपःशिवाःसंतुदुष्कृतंप्रवहंतुमे। यासांनिश्रमणे
सर्वमिदंजायतेजगत्। तामआपःशिवाःसंतुदुष्कृतंप्रवहंतुमे। यासामिमेत्रयोलोका
स्तेजसायशसासहताः। तामआपःशिवाःसंतुदुष्कृतंप्रवहंतुमे।याःप्राचीर्यादक्षिणायाः
प्रतीचीर्योदीचीऊर्ध्वारिवतीर्मधुमतीरापःस्वंतुभ्यंक्राः। तामआपःशिवाःसंतुदु
ष्कृतंप्रवहंतुमइत्यत्रैतदसनीयंवासोविसृज्यान्यत्परिधायप्राजापत्यंयज्ञंतनुरूदेतिप्र
जापतेनत्वदेतान्यन्यइत्यथोत्मुकामपिस्तजुष्टंहविर्जातवेदोअवाधूयानि
सुरभीणिकृत्वा। प्रादाग्नेयंत्वंयथायतेअस्तन्नजानन्नग्नेपुनरप्येहिदेवानित्यत्रैता
न्यवदानानिब्राह्मणेभ्योददातिहृदयमेवायेयंसंयमंतन्तुमयदक्षिणंयथाग्रहमलंकृ
तेगामिनामंत्रान्कृत्वाब्राह्मणेभ्योवरंददात्यभेह्येकेचेतस्यैमासंलभंतेसर्वेहवाअस्यै

तेगोभाजयोभवंत्यमात्येजयानभ्यातानात्राष्ट्रभृतइतिहुत्वामात्यहोमंजुहोति। एषहवा
उपवसथउपहास्मिंदेवावसंतिप्रातर्हेष्यामोवामंवस्त्वित्येनद्वेदेवानांवामंवसुयदा
योष्टाकपालउपहैनंवामंवसुगच्छतियस्यहवाएतामेवंविद्वान्गार्ह्यकल्पयतेसर्वपाप्मा
नंतरतितरतिब्रह्महत्यामपपुनर्मृत्युंजयतीतिहोवाचप्रजापतिस्तानिहवाएतानिकृष्णो
ऽनीत्याचक्षतेकाजयानीतिवामात्यहोमाइतिवातिमोक्षाइतिवासयत्किंचास्मिंलोकेपा
पंकर्मकरोतिसर्वस्मात्तस्मान्निर्मुच्यात्मनःस्वर्गंलोकमेतीतिहोवाचप्रजापतिः॥१२॥ अ
ग्नीनाधास्यमानोभवतिसठपकल्पयतउषाश्वसिकताश्वाश्मूलकंचवल्मीकवपांचस
र्दंचवराहविहतंचपुष्करपर्णंचाकराश्वेत्यौपाधिवाअथवानस्त्याअश्वस्याश्वतुंव
रश्वपर्णश्चशमीचविकंकतश्चाग्निहतश्चशमीगार्ष्यावरणीमुंजकुलायंचित्रियस्याश्व

त्थस्यतिस्रःसमिधआहरतिसप्तमाणाःसप्तारोहाःप्रादेशमात्रीरसतिभुक्ताग्राःषष्टि
रण्यसकलांस्त्रीन्सौवर्णान्स्त्रीन्त्राजतानथंपूर्वेवाहरश्चकंवाक्षौद्रंनिकान्त्रीहा
न्सावैषिधंरोहितंचमनिरुद्धंनवानियत्तयात्राणीत्यथास्माअरणीआहरतियोअ
श्वत्थःशमीपर्णआरुरोहत्वेसचातंनेहरामिब्रह्मणायन्तियैःकेवृभिःसहेत्यथातोन
क्षत्राणामेवमीमांसासारुन्धिकास्वग्निमादधीतरोहिण्याग्निमादधीतपुनर्वस्वोरग्नि
मादधीतपूर्वयोःफाल्गुन्योरुत्तरयोःफल्गुणीष्वित्रायामित्यथानक्षत्रनामवमीमां
सांसावसंतेब्राह्मणोग्निमादधीतग्रीष्मेराजन्यःशरदिवैश्योवर्षासुरथकारइत्यथोरव
लुयदेवैनंअश्वोपनमेदधादधीतसेवास्यद्विरात्रिनदेतदार्तस्यातिवेलंवाअश्वयुक्तस्या
धंवैब्राह्मणंभवतियोरोहिण्याग्निमादधीतऋभोरेवसर्वान्त्रोहान्त्रोहतिसायावै

ग्नारव्याः पौर्णमास्याउपरिष्टादमावास्यामवतिसंवत्सरस्यैरोहिण्यासंपद्यतेनस्या
मादधीतेत्यथास्यैतत्पुरस्तादेवजुष्टेदेवयजनेगार्हपत्यमितंवाकारितंभवतिनस्यदेव
यौकुर्वीतिप्राचीचदक्षिणांचमध्येगार्हपत्यस्यायतनंकुर्वीतिपुरस्ताद्धादक्षासुप्रक्रमेण
हवनीयस्यापिवाचक्षुर्निमितेदक्षिणतोविधुवत्यन्वाहार्यपचनस्यापिवायथाहोभागौ
प्राकृस्यातामेकःपश्चादितरेवंत्रेधोद्धृत्यावोक्ष्यकेशश्मश्रुवपतेनखानिनिकृंततेएवंप
लीकेशावर्जमुष्णीषमानुषेणालंकारेणालंकृतोभवतोद्दनवाससावथाभ्यांन्नतोपाय्यंय
याचयतिनस्याग्नीतोभवतः सर्पिर्मिश्रस्यपयोमिश्रस्य॥९२॥अथाधिवसथसूर्येया
तिसर्वोषधमाज्यस्थालीसस्रुवांस्रुचंबर्हिर्वासोदीप्यंश्कलानिस्रुतस्मादायसंप्र
ज्वाल्याग्नेयंवरीषंवोत्तपनीयंवाग्निप्रजनितस्मिंदीप्यंश्कलासंप्रकीर्यबर्हिषापरिस्तृ

र्यग्नाज्यंविलाप्योत्पूयांजलिनोपस्तीर्णाग्निघारितंसर्वौषधंजुहोत्यग्नयेसर्वौषधाय
पुष्टिप्रजननायस्वाहेत्यथजायानाभ्यातानाक्षुभ्नतरतिरुत्वामारुहोमांजुहोत्यथश्रुचि
चतुर्गृहीतंगृहीत्वाप्राजापत्यांजुहोतिप्रजापतेनत्वेतान्यन्यउपरःचतुर्गृहीतंगृहीत्वा
नुरुव्यांजुहोत्यग्निरुषसामग्रमरुन्महसहानिप्रथमोजातेवेदः।अनुसूर्यस्यपुरुत्रा च
रन्तमीननुद्यावःपृथिवीअतंतानस्वाहेत्यथैतानेगानासतेवाग्नावेवायजमानोगृहा
तिआयुषेवोगृह्णामिनेजसेवोगृह्णामितपसेवोगृह्णामिवीर्यायवोगृह्णामिवर्चसेवोग
ह्णामीत्यथैनानादायोपोत्तिष्ठतिआयुर्मामाविहासीदनुसूर्तिर्मामाविहासीत्तेजोमा
विहासीद्वर्चोमामाविहासीदित्येतानध्वर्यवेसंप्रयच्छतिदायंत्यन्वारब्धेयजमानएतेनैवयथेतमेसोनरेणागार्ह
पत्यस्यपूर्वयाद्वारापद्यगार्हपत्यस्यायतनेन्युप्योपसमादधातिपरिस्तृणंतिदक्षिणो

नउपविशतोब्रह्माचयजमानश्चाधैतेन द्रोणकलशंचर्मनिदधातिघृतघनेनाग्निंप्राचीनग्रीवमुत्तर
लोमोपस्तरणंनिनयत्यवहसःकालेचतुरःपात्रान्प्रोक्षतिनिर्वपतिब्रह्मणेनुष्टुंनिर्वपत्याग्नी
ध्रायनिरुप्यमाणमभिमन्त्रयतेवाकामायत्वासमधैतेसधैतान्प्रोक्षतिपवित्रेस
मुद्यच्छतिरभ्युक्ष्यचर्मोदूह्यधैतस्मिन्नेवचर्मण्युलूखलमुत्तालेनिधायावहंस्यधैतेने
त्यपात्रेणचतुरउदपात्रान्नानयतियदिदीक्षितास्यालोमवतियद्यवाश्रवीक्षितापंचवा
भूयसीवाससमोदकंसंपद्यते॥९४॥तंयएवकश्चनकुतूहलःपरीधेनमपयित्वाभिघा
योदंचमुद्वासयत्यधैनमायतीगवर्विग्म्यःप्राहुरुपसंगछंतएनमेतदृत्विजोधैतांपात्री ९५
निर्णिग्योपस्तीर्यतस्यामेनमसंप्रेनिवोदूरतिसर्पिरासेचनंकृत्वाप्रस्तरमाज्यमानीया
धैतस्मैवोदनस्योपघातंजुहोत्युपतिष्ठतेवाप्रवेधसेकवयेमेध्यायवचोवंदारुवृषभाय

वृष्णेशवसेयतोभयमभ्यर्यतनोभरध्वंदेवान्यज्ञेहोपास्वाहेत्यधैतांश्चतुरआदेयात्तुत्तर
तोनुदिशमुपवेषयतानुपूर्वमाचमय्यतेभ्यएनंभूमिरस्यन्नान्नमुक्षिंदृन्हिवोपोह
तिन्निप्राङ्यग्रंसंतिराङ्सलोमौदनंतितेभ्यःसोऽवक्षतरंददात्यधैषउत्तरआसी
नोब्रह्मणःस्रुगमकार्षंप्राश्नातिनस्येयदस्योपकल्पयतेनहृदात्यथयदात्यमुष्मिंस्तेते
नसमिधोम्यन्वाधातिसमिधाग्निंदुवस्यतघृतैर्बोधयतातिथिंमास्मिन्यज्ञायुहो
तनस्वाहा।उपत्वाग्नेहविष्मतीर्घृताचीर्यंतुहूर्यतानुषस्वसमिधोममस्वाहा।तंत्वास
मिद्भरंगिरोघृतेनवर्द्धयामसि।बृहच्छोचायविष्ठ्यस्वाहेतिगायत्रीभिर्ब्राह्मणस्यत्रिष्टु
भीराजन्यस्यजिघर्म्यग्निमाज्यजिघर्म्यायुर्दाअग्नेहविषोजुषाणइतिजगतीभिर्वैश्य
स्यजनस्यगोपाअजनिष्टजागृविस्वामग्नेमानुषीरीडतेविशःससतेअग्नेसमिधःसप्त

ज्ञिक्काऽग्नि सम्मित्स्वत्सतरीदक्षस्यास्मा अरणी प्रयच्छन्नाह वाचंयमाग्नि विष्यसि सं
ज्ञाधियनेसं शिष्यमिति स ओमाह ब्राह्मणानाचार्यानाचंगीपायत संभारान्धित्तेतितस्य
सुमित्तमग्न्याधेयंभवति सोग्न्याधेयस्य समृद्धिस्तदाहुर्नाग्न्याधेयेगांकुर्वीतिघोररू
पमितिकुर्वीतैवापित्वेवनकुर्वीतापिवद्वीरपिकुर्वीतानुचैनस्यभवत्युणाग्रंसेनि
क्रान्योथास्मा अरणीप्रयच्छतितेप्रतिगृह्णाति॥९५॥ महीद्यौःपृथिवीसदनेऽरुस्थूर्व
रीरुतंधरुणोरयीणां। अंतर्वत्नीजनयंजातवेदसमध्वराणांजनथयथः पुरोगां। ओरोहतं
दक्षायज्ञंकृधंमनेनाग्नआयुषावर्चसासह। ओम्नीवंतउत्तरासुनरांसमांदशमिहं
पूर्णमासंयजतेयथायजाऽत्यथैनेउपनिगृह्णात्यग्नियवतीस्थो अग्नेरेतसौगर्भेदधाथां
तेवामहंददे। तत्स्थंयद्वीरंविष्टपोवीरंजनिष्यथः। नेमआतः प्रजनिष्येथेतेमाप्रजातेप्र

जनिष्यथः। प्रजंयापशूंस्त्रिरह्नांवर्चसेनसुवर्नलोकंत्थैनमन्वनात्सत्यमुपनयतिमां
नुषादेव्यमुपनयतिदमहमन्वनात्सत्यमुपैमिमानुषादैव्यमुपैमिदेवीवाचंयच्छामीतिवं
वाचंयमंरात्रिंजागरयंतआसतेवाग्वैस्त्वांरात्रिमग्निंधनेवाल्केरग्निंधानउभौ
लोकौसनेमहं। उभयोर्लोकियोर्ऋध्नोतिमुंकृतरामहमित्कृत्तरेणगार्हपत्यस्यापतनेकल्मा
षमंजंबध्नातितेनैनमाधास्यमानंसंख्यापयतिप्रजाअग्नेसंवासयाग्नाश्वपशुभिः सह।
राष्ट्र्याएस्माआधेतियात्यासन्त्सवितुःसवऽइति॥९६॥ अग्नाध्वर्युरपरागन्आदुसार
णीनिष्टपतिज्ञातवेदोभुवनस्यरेतऽहस्तिंचनपस्तोयज्ञानिष्यतोऽग्निमन्थन्नादिह्यवाह
ंग्रामागर्भाजनयन्योमयोपाः। अयंतेयोनिर्ऋत्वियोयतोजातोअरोचथाः। तंजानन्नग्न
आरोहाथानोवर्धयारयिमित्यथैनमग्निंसतेसमुप्यदक्षिणतोऽवलयंतआसतेऽथना

न्यान्यायतनानि॒ स्रुत्रि॑ये॒नपरि॑लेपयस्रुथ॒त्नीय॑ꣳसंभा॒राणा॒मादा॑यगार्ह॒पत्य॑स्यायत॒नेनि॒
१६ व॑पति॒यत्पृथि॒व्या॒ अ॒नाम्त॑ꣳसंब॒भ्रुव्ले॑सचा। तद॒ग्नि॒रन्न॒येद॒दान॑स्मिं॒नाधी॑यता॒मय॑मि॒ति
सय॒त्रोषा॒नुपा॒धिग॑ऽति॒न॒ज्ञ॒पति॒यद॒श्व॒ꣳद्रु॒मसि॑क॒ꣳसं॒तद॒पीहे॒त्यथै॒नान॒दधा॑ति॒रिव॒स्रुवो॑
र्ये॒ण॒पृथि॒व्ये॒मह्मा॑। अ॒न्तर॑स्य॒पो॒षेण॒सर्व॑प॒शुमा॑दधा॒त्यथै॑नां॒संप्र॒यो॒ति॒संव॑ꣳस्रजामि
हृ॒दया॑नि॒सꣳस्रु॑ष्टं॒मनो॑ अस्तु॒वः॒सꣳस्रु॑ष्टः॒ प्राणो॑ अस्तु॒वः॒संया॑वः॒प्रिया॑स्तनु॒वः॒संप्रि॑याह्
दया॑नि॒वः॑। आ॒त्मा॒वो॒ अ॒स्तु॒संप्रि॑यः॒संप्रि॑या॒स्तनु॒वो॒मम॑ये॒थै॒ना॒न्क॒ल्प॒य॒ति॒क॒ल्पे॒तां॒द्यावा॑
पृ॒थि॒वी॒क॒ल्प॒ता॒मा॒प॒ओष॑धीः। क॒ल्प॒ता॒म॒ग्न॒य॒॒ पृ॒थ॒ग्घ॒मै॒ये॒ऽया॒य॒स्त्र॒ताः॑। ये॒न॒यः॒ स॒मन॒सो॑
न॒रा॒या॒वा॒पृ॒थि॒वी॒बा॒सं॒ति॒का॒ऽऽर॒त॒॒ अ॒भि॒क॒ल्प॒मा॒ना॒॒ इ॒मामे॒वा॒ अ॒भि॒सं॒वि॒शं॒न्ति॒॒ यथा॑ नि॒शिष्टा॒ १६
नां॑संभा॒राणा॒मर्धा॑नादाय॒दक्षि॑णया॒द्वारो॑पनि॒र्हृत्या॒न्वाहा॑र्यपचन॒स्यायत॒नेनि॒वप॑ति॒यद॑न्त

रि॑क्त॒स्यानाम्त॑ꣳसंब॒भ्रुव्ले॑सचा। तद्वायु॒रन्न॒येद॒दान॑स्मिं॒नाधी॑यता॒मय॑मि॒तिसय॒त्रोषा
नुपा॒धिग॑ऽति॒न॒ज्ञ॒पति॒यद॒श्व॒ꣳद्रु॒मसि॑क॒ꣳसं॒तद॒पीहे॒ति॒तथा॒दधा॑ति॒तथा॑संप्र॒यो॒ति॒तथा॑
क॒ल्प॒य॒त्य॒थै॒नेनै॒व॒य॒थे॒त॒मे॒त्या॒ति॒ष्ठ॒न्ति॒॒ संभा॒रा॒नादा॑य॒पूर्व॑मा॒हा॒रो॒प॒नि॒र्हृ॒त्य॒ह॒वी॒य॒स्या
यत॒नेनि॒वप॑ति॒यद्वा॒यो॒नाम्त॑ꣳसंब॒भ्रुव्ले॑सचा। तदादि॒त्यो॒न्न॒येद॒दान॑स्मिं॒नाधी॑यता॒म
य॒मि॒ति॒सय॒त्रोषा॒नुपा॒धिग॑ऽति॒न॒ज्ञ॒पति॒यद॒श्व॒ꣳद्रु॒मसि॑क॒ꣳसं॒तद॒पीहे॒ति॒तथा॑संप्र॒यो
नि॒तथा॑ क॒ल्प॒य॒ति॒॒ अथो॑ऽआ॒हुः॒स॒मा॒दि॒ति॒स॒॒ आ॒ह॒वि॒हा॒॒ अ॒ग्न॒यो॒मा॒क॒॒ च॒ नां॒त॒रेण॑
संचारी॒रि॒त्यथा॑ध्व॒र्युः प्र॒द॒क्षि॒णमा॒व॒र्त॒॒ प्र॒स्रु॒त्य॒॒ गा॒र्ह॒पत्य॑स्यायत॒नऽउप॑रि॒ संभा॒रे
षु॒मुं॒ज॒कु॒लायं॒नि॒द॒धा॒ति॒त॒स्मि॒न्नग्नी॑चीन॒म॒ज॒न॒न॒मा॒ध॒रा॒रणी॒निधा॑य॒द॒क्षो॒त्त॒रा॒र
णी॒म॒व॒द॒धा॒ति॒स॒॒ आ॒ह॒ मं॒थ॒ते॒नि॒य॒ज॒मा॒नः॒ प्र॒थ॒मो॒मं॒थ॒ति॒य॒ज॒मा॒न॒ऽउ॒त्त॒मो॒मं॒थ॒ति॒ज॒न॒य॒ति

जाते वरं दद्मीति वाचं विसृजते थैनमुपतिष्ठते जीजनन्नमृतं मर्त्यासो स्त्रेमाणं तरणिं वाजु
नेषं। दक्षाय्यो योऽग्नुवः समीचीः पुमाꣳ संतात मभिसꣳरभंतामिति यथैनमभिप्राणि
ति प्रजापतेरुत्क्रान्त्या प्राणेनाभि प्राणिति पूषणः पोषेणमर्षा दीर्घामनु प्रसितिं दीधीथा यज्ञं
नयन्त्यवृकेभिरश्वैः। आयुषे वर्चसे त्वा बलायै पुष्ण्यायै प्राणे त्वाप्तनादधामि। अन्नाद्मनाद्याय।
गोप्तारमुस्राः सुधितं नरं त्वा हरध्वं तरं त्वा हवामहे सुधीनमादधातिभूर्णुं वोघर्मः शिर
स्तदयमग्निः संप्रियः पशुभिर्भुवत्। एष ते योनिर्यतो जायया अग्ने रयिं जागृवांसं त्वा
तपते व्रतेनादधामीतिस्रग्वी गिरस्वादध्वादित्यानां त्वादेवानां व्रतपते व्रतेनादधामी
त्यन्वासां ब्राह्मणीनां प्रजानां वरुणस्त्वाराज्ञो व्रतपते व्रतेनादधामीति राजन्यः इन्द्रस्त्वेन्द्रि
येण व्रतपते व्रतेनादधामीति राजन्यस्यमनोस्त्वाग्नामन्योव्रतपते व्रतेनादधामी

ति वैश्यस्य ऋक्वणांत्वादेवानां व्रतपते व्रतेनादधामीति रथकारस्येतियथा गोत्रंगा
यत्रेणछंदसेलक्षत्तरतोहिरण्यमुपास्यतिस्वयातनुवासंभवेसथैतद्राजन्तंवष
त्कायवाक्षातायवाति प्रयजतीत्याहुर्ब्राह्मणाय प्रयछतीति ब्राह्मणमथैनमुपतिष्ठतऋ
र्हन्वदक्षिमदसित्वमेतन्ममासियोनिस्त्वयोनिरहम्। ममत्वसन्वहुव्यान्यग्नेपुत्रः
पित्रेलोकेऽग्नातवेदः। स्गार्हपत्योविदहन्नराती रुषसःश्रेयसीश्रेयसीर्दधत्।
अग्नेसपत्नाꣳ अपबाधमानोरायस्पोषमिषमूर्जमस्मासुधेहीति॥१७॥अथैन
मग्निमादत्तेयएषसतेसमुत्पवतिनंदक्षिणयाद्वारोपनिर्हृत्याचार्यपचनमा
दधातिस्रुचोवातः प्राणस्तदयमग्निः संप्रियः पशुभिर्भुवत्स्वदितंतेकायतनायाव
पितुंपचा अमीषांत्वादेवानां व्रतपते व्रतेनादधामीतियथर्षियथागोत्रंगायत्रेणछंदसे

स्कुत्तरतोहिरण्यन्नाल्कमुपास्यतिस्वयामनुवासंभवेतिश्रथैतंराजतंरथलायवाजा
यवातिप्रयच्छत्यार्तिमेवातिप्रयच्छतीतिब्राह्मणमपिगार्हपत्यादेवान्वाहार्यपचनमाद
तिप्रजापतिरग्निमसृजतसोबिभेतप्रमाथस्मीतितस्यत्रेधामहिमानंव्योहछंस्त्रा
प्रदाहायैसेतस्माद्ब्राह्मणादथैनमुपतिष्ठतइमाउमामुपतिष्ठंतुयथाप्राणिःप्रजाभिर
हसंवसेयुरहोरात्रातिष्ठतुविश्वरूपामध्येवसोर्दीदिहज्ञातवेदस्त्वथैतेनैवयथेतमा
म्यादधातीध्मैप्रणयनीयंतंतथाभ्यादधातियथामन्यतेद्वौहितेसूर्यआहवनीयआ
यमानःसंपश्यन्तइतितस्यत्तथासंपद्यताउपोपयमनीःकल्पयंस्यश्चएषपूर्ववाट्पू
लितःपुरस्तात्तिष्ठत्यथोद्गातारमाह्वामदेव्यंनूहीत्यथैनमुपछतनोज्ञसेवलायत्वोध
ऊषणेशुक्रायायुषेवर्चसे।सपश्यन्नरंसिरत्रेनूर्यस्तेदेवेषुमहिमासुवर्गः।यत्रआ

आपशुषुप्रविष्टःपुरुषयतिमनुष्येषुपप्रथेतयानोअग्नेजुषमाणएहि।दिवःपृथिव्याः
पर्यंतरिक्षाद्वातात्पशुभ्योअथोषधीभ्यः।यत्रयत्रजातवेदःसंबभूथतोनोअग्नेजु
षमाणएहीतीयत्यग्नेहरत्यथियत्यथियत्यधोधःश्रीरोहरतीतिब्राह्मणमाददानएवै
तामाहुतिमभिसंपादयेदित्येतदपरं।अथचपूर्वनयंतिनमनुमंत्रयतेप्राचीमनुप्रदिशं
प्रेहिविद्वानग्नेरग्नेपुरोअग्निर्हिवेदेति।विश्वाआशादीधयोनोविभास्यूर्जन्नोधेहिद्विपदे
चतुष्पदइतिविषुवत्युपरमंतिविक्रमस्वमहतेसौभगायेति।त्रिषुलोकेषुज्ञा
नंहीत्यथोपातियत्यन्वग्निरुषसामग्रमख्यदित्यन्वाहनिप्रथमोजातवेदाइति।अनुसूर्यस्य
पुरुत्राचरश्मीननुद्यावापृथिवीआततानेत्यथैतेनाग्नीनप्राचीत्तरतःपार्श्वतःसंभा
राणामाक्रमयतियथाहितस्याग्नेरंगारानाभ्यवद्यतेरंनित्यथैनंप्रदक्षिणमावृत्याद्रि

रभ्युर्ध्येदं चमुत्तरज्ञतिस्रऽएवोध्वर्योसवत्स्यन्ब्रह्मणेदद्यासथ प्रदक्षिणमाहवनीयंप्रति
१९ क्षापयतियदिदंहविषोयददःपृथिव्याः संविदानेरोदसीसंबाधतुः। तमोदृष्टेसीदतुज्ञा
तवेदः शौष्कः प्रजाभ्यस्तन्वेस्वोनः। प्राणंत्वामनआदधाम्यन्नादमन्नाद्यायगोप्तारंगृ
ह्याऽसथोद्वानस्माऽस्तृहद्वारवंती यऽएवैतामग्नित्रिसामगायेतिसर्वाणिसंज्ञेष्यन्हवती
गीयमानऽआहवनीयमादधातिनिरुक्तंवैसुवरर्कश्वसुस्तदसौसूर्यस्तदयमग्निःसंज्ञि
यःपशुभिर्भुवत्। यत्तेशुक्रंशुक्रंवर्चःपुञ्जातन्नःशुक्रंज्योतिरजस्रंतेनमेदृहते
नत्वादधे। अग्निनाग्निर्ब्रह्मणा। अमीवाँत्वादेवानांव्रतपतेव्रतेनादधामीतियथर्षिये
वागीर्त्रगायत्रेणछंदसेक्तरतोहिरण्यद्राल्कमुपास्यतिस्वयातनुवासंज्ञवेस्थैर्यं १९
नतदपलायवाज्ञातायवानिप्रयच्छत्यग्निमेवातिप्रयच्छतीतिब्राह्मणमथैनमुपतिष्ठत

आनद्वेव्यानद्वेसर्वमायुर्व्यनुतेसश्रैतावग्नीआदधातिसम्पंचावसथीयंचाथरथ
चक्रंप्रवर्त्तयतिसंनतंगार्हपत्यादाहवनीयात्॥१८॥सवौषधेनव्याहृतिभिरग्नीछमधि
त्वापचर्पचनानाम्नीयाःसमिधोभ्यादधातिसमिध्यमानःप्रथमोनुधर्मऽएताभिः
पंचभिरायुर्दाअग्नेहविषोनुषाणऽएतामपोहत्याथप्रदक्षिणमाहत्यप्रत्यङ्मुख
ऊघनेनगार्हपत्यंतिष्ठंस्तन्वंपिरुपतिष्ठतेयेतेअग्नेशिवेतनुवोविराड्वस्तरा द्वा तेमा
विशन्तांतेमाजिन्वतां। येतेअग्नेशिवेतनुवोसम्राट्चाभिभूश्च। तेमाविशन्तांतेमाजि
न्वतां। येतेअग्नेशिवेतनुवोविष्णुश्चपारेश्च। तेमाविशन्तांतेमाजिन्वतां। येतेअग्ने
शिवेतनुवो। प्रजापतिश्चप्रथिश्च। तेमाविशन्तांतेमाजिन्वतां। यास्तेअग्नेशिवास्तनुवस्ता
भिस्त्वादधऽइतिसर्वाभिर्गार्हपत्यंसंसर्वाभिरन्वाहार्यपचनंसर्वाभिराहवनीयमथोय

स्तरूरनुदिशतियास्तेअग्नेघोरास्तनुवस्ताभिरमुंगोपेत्यत्रयंयजमानोद्वेष्टितंमन
२० साध्यायेदित्यथापउपस्पृश्यविराजंकमैरुपतिष्ठतेनर्यप्रजांमेगोपायाअमूनत्वा
यजीवसेजातांजनिष्यमाणांचाअमूनेसत्वेप्रतिष्ठेतामितिगार्हपत्यमथवर्पितुंमे
गोपायारसमस्यमिहायुषेआदध्यायोशीतनतनोअविषन्नःपितुंकृणुरत्नधाहा
र्यपत्नींवाजंस्यपरंमेगोपायद्विपादोयेचतुष्पदःअष्टाव्रीफाश्वरेयेहान्तेयेचे
कशफाआपशुगाइत्याहवनीयं सप्रथसभांमेगोपायायेचसभ्याःसभासदःतानि
न्द्रियावतःकुरुसर्वमायुरुपासतांदृतिसभ्यंअहेबुध्नियमंत्रंमेगोपायायमेषयस्त्र
यिविद्वांसोविदुःऋचःसामानियजूंषिसाहिश्रीरमृतासतामित्यावसथीर्यअग्या २०
र्हपत्यआन्त्यंविलाप्योल्मुकंचिचतुर्गृहीतंगृहीत्वासमिद्वदाहवनीयेपूर्णाहुतिं

जुहोतिसमृतेअग्नेसमिधःसमज्यासुहुतिपूर्णाहुतीवरंददात्यथैतान्यग्निहोत्रयात्रा
णिप्रक्षालितान्युत्तरेणगार्हपत्यमुपसादयतिकूर्चेवास्तृणांवास्थालीसस्रुवांस्रुचं
मभिघोतनंसमिधमित्यथैतामग्निहोत्रींदक्षिणतउदीचीस्थापयित्वाब्राह्मणोवादो
धिपूर्वोदुह्यादपरोदुह्यान्नसंसृज्येद्वयोर्दुह्यात्पुष्कामस्येत्यधिश्रित्योत्तरमानयत्य
थैतदग्निहोत्रमग्नेर्णाहवनीयंपर्याहृत्यपूर्वयाद्वारापद्यजघनेनगार्हपत्यमुपसा
दयतिसंनग्निहोत्रविधिंचेष्ट्वासमिधमुपेत्यप्राङ्हरतिजघनेनाहवनीयमुपसाद
यतिकूर्चेत्रीन्त्समिधंमध्यतआहवनीयस्याभ्यादधातिरशीतस्यामादीक्षायांप्रति
मुखंदुर्जुहोतिऊर्ध्वमार्ष्यवचमार्ष्युभयमेवाप्नोतीतिब्राह्मणोद्विरंगुल्याप्राश्योदपा
त्यहत्यप्राचीनदंडयास्रुचाभक्षयतिनिर्णिज्यस्रुचंनिष्पाट्यपूरयित्वोदगुद्वासेस

पर्वानिनश्रीणातीतिब्राह्मणंछुत्वोपसमिधेब्रह्मवर्चसस्यसमिध्याअपोनिनयत्यव
भृथस्यैवरूपमकरितिब्राह्मणं॥९९॥अथपरिक्रमिणंबर्हिर्लावंप्रहिणोत्यभ्याहृतं
वायज्ञुषाकरोत्यथएष्ट्वाऽऽस्तीत्वापः प्रणीयाग्नेयमष्टाकपालंनिर्वपत्यनदग्नहोता
रंव्याचक्षीतसामिधेनीरनुवक्ष्यन्नग्नहोतारंव्याचक्षीतअपयित्वासादयतितस्याः
पंचदशसामिधेन्यःपंचप्रयाजाबार्त्रघ्नावाज्यभागावथहविषोनिर्मृर्ज्मिधुवतिन्त्रि
ष्टुभौसंयाज्येन्वाहार्यमासाद्याग्न्याधेयदक्षिणादद्यात्याद्वादशभ्योद्यात्तिकामंवा
यंसीर्दद्यात्संतिष्ठतएषेष्टिःसपूर्णपात्रविष्वक्सामविस्रजतेव्रतमुपनयतीमेवएष
ष्ट्वाऽऽस्तीत्वापः प्रणीयैंद्राग्नमेकादशकपालंनिर्वपत्यादित्यंचरुंघृतएषचरुर्भवति २९
श्नतेनेदीयसिवाज्यमानयतिअपयित्वासादयतितस्याः पंचदशसामिधेन्यः पंचप्रया

जावार्त्रघ्नावाज्यभागावथहविषऐंद्राग्नीरोचनादिवःअथहुत्वाभिघैंद्राग्नस्यादितिर्न
उरुष्यत्वदितिःशर्मयच्छत्वदितिरदितेत्वचसापातुपाह्यस्रेधाहविष्कृदिडयेहिहव्यदा
तयेनीहाराय्यासाद्याधेनंचरुंस्रुचावाद्यंसीर्दद्यात्संतिष्ठतएषेष्टिःसपूर्णपात्रविष्वक्सामविस्रजतेव्रतमुपनयतीमेवएष्ट्वाऽऽस्तीत्वापः प्रणीयाग्नेयमष्टाकपालंनिर्वपत्यग्नयेकपालायाग्नयेकपालायाग्नयेकपालाया

येपवमानायपुरोडाशमष्टकपालंनिर्वपतिश्रपयित्वासादयतिनस्याः पंचदशास्सामिधे
न्यःपंचप्रयाजावार्त्रघ्नावाज्यभागावथहविषोऽग्नआयूंषिपवसेऽग्नेपवस्वेतित्रिष्टृ
भौसंयाज्येनाहार्यमासाद्यत्रिंशन्मानंहिरण्यंददातिसंतिष्ठतएषेष्टिःसपूर्णपात्रविष्टु
कृमैश्वरित्वाविसृजतेव्रतमथतदानीमेवएष्टव्याःस्त्रीत्वपिःप्रणीयाग्नयेपावका
यपुरोडाशमष्टकपालंनिर्वपत्यग्नयेशुचयेश्रपयित्वासादयतिनस्याः पंचदशास्सामिधे
न्यःपंचप्रयाजावार्त्रघ्नावाज्यभागावथहविषोऽग्नेपावकसनःपावकाग्निःशुचिव्रतन
मउदग्नेशुचयस्तवेतित्रिष्टृभौसंयाज्येनाहार्यमासाद्यत्रिंशन्मानंचत्वारिंशन्मानि
हिरण्येददातिसंतिष्ठतएषेष्टिःसपूर्णपात्रविष्टुकृमैश्वरित्वाविसृजतेव्रतं॥२१॥अथ
तोचारभ्यैवमीमांसान्चारभंपौर्णमास्याःसमानोपवसथंकरोत्यथप्रातर्हुतेग्नौहोत्रे

पुरायीप्रणयनाद्गार्हपत्यआज्यंविलाप्योद्वयस्तुचिचतुर्गृहीतंगृहीत्वाचतुर्होतारंमनसा
नुद्रुवाहवनीयेजुहोत्यन्वारब्धेयज्ञमानेस्वाहेसपरंचतुर्गृहीतंगृहीत्वासारस्वतौहोमौजुहो
तिपूर्णापश्चाद्दत्तनुद्रुवाग्नीषोमावितिजुहोत्यपरंचतुर्गृहीतंगृहीत्वानिवेशनीसंगमनी
वस्त्रोमित्यनुद्रुवायतेदेवाअदधुर्भागधेयमितिजुहोत्यथपत्नीसंयाज्यापःप्रणीयाग्ना
वैष्णवमेकादशकपालंनिर्वपतिसरस्वतेचरुंसरस्वतेद्वादशकपालमितिश्रपयित्वासा
दयतितस्याः पंचदशसामिधेन्यःपंचप्रयाजावार्त्रघ्नावाज्यभागावथहविषोग्नाविष्णू अग्ना
विष्णूप्रणोदेव्यानोदिवःपीपिवांसंसरस्वतऊर्मयइतित्रिष्टृभौसंयाज्येनाहार्यमासाद्य
मिथुनौगावौददातिसंतिष्ठतएषेष्टिःसपूर्णपात्रविष्णुकृमानावैसृजतेव्रतमथपौर्णमासवै
मध्याभ्यांयजतेसंतिष्ठतेग्न्याधेयंसंतिष्ठतेग्न्याधेयं॥२२॥ ॥इति० बौ०सू० अधा०प्र० समाप्तं॥

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June 2017

॥ अथानसूत्रसमाप्तः ॥